

Отже, можемо зробити висновки, що англізми мають виразне стилістичне забарвлення залежно від сфери використання. У комп'ютерній галузі подекуди складно відокремити сучасні терміни англійського походження від професіоналізмів та жаргонізмів або сленгізмів.

Список використаних джерел:

1. Дьолог О. С. Лексичні англіцизми як особливість сучасної мовної моди. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Т. 1, Вип. 13. С. 43–47.
2. Неклюєнко К. Вплив англіцизмів на сучасний український молодіжний сленг. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/22404/1/Nekliuienko_Vplyv_2016.pdf
3. Сідельников В. П., Сушинська І. М. Деякі особливості сучасного комунікативного простору. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/74046/36Sidelnikov.pdf?sequence=1>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-279-4-16>

Лілік О. О.

*доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри української мови і літератури,
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка*

Сазонова О. В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови і літератури,
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка*

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ: ОСНОВНІ ОЗНАКИ Й УМОВИ ФОРМУВАННЯ

В українському законодавстві (Конституції України, Концепції державної мовної політики) декларована вимога щодо володіння українською мовою і її використання в офіційній сфері, оскільки вона є основою державної політики, запорукою ефективного державотворення,

захисту національних інтересів, протидії зовнішнім загрозам, а також сприяє консолідації громадян у розбудові української держави.

З цього приводу в Законі України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» зазначено: «Статус української мови як єдиної державної мови передбачає обов'язковість її використання на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування, а також в інших публічних сферах суспільного життя, які визначені цим Законом» [1]. Наголосимо, що українська мова, забезпечуючи реалізації функції державотворення, сприяє доступу молодого покоління до скарбниці української культури, дає йому змогу в перспективі більш повно реалізувати свої можливості, забезпечити життєві потреби, уможливити плани й наміри, пов'язані з професійним зростанням.

У цьому контексті особливого значення набуває формування комунікативної компетентності майбутніх учителів, адже, зважаючи на їхні посадові обов'язки, вони мають швидко сприймати адресоване їм мовлення, засвоювати необхідну інформацію, складати й виголошувати монологи, адекватно реагувати на репліки співрозмовників, беручи участь у діалогах і полілогах, налагоджувати конструктивний комунікативний процес із різними суб'єктами освітнього процесу – учнями, їхніми батьками, колегами, керівництвом закладу освіти.

На основі аналізу державних документів і наукових праць [2] з'ясовано, що комунікативна компетентність учителів полягає у здатності ефективно послуговуватися нормами сучасної української літературної мови у сфері наукової та професійної діяльності, належному рівні сформованості комунікативних навичок, умінні аналізувати власне й чуже висловлювання, знаннях професійного дискурсу, ціннісному ставленні до мови, відповідному способі мислення, світогляді.

Відповідно, можемо схарактеризувати комунікативну компетентність учителя як складний інтегративний феномен, що містить низку складників:

- комунікативні риси майбутніх учителів, які засвідчують їхню готовність до спілкування і прагнення до подальшого розвитку власних мовленнєвих здібностей;

- комунікативні здібності, що передбачають уміння створювати комунікативну ситуацію, проявляти ініціативу під час комунікації, здатність емоційно реагувати на стан партнерів по спілкуванню;

- знання правил усної й писемної комунікації, морально-етичних стандартів професійної діяльності вчителя;

- сформованість системи ціннісно-світоглядних орієнтирів, знання культурних традицій, вікових, інтелектуальних та інших особливостей

учасників комунікативного процесу, а водночас, дотримання чинних стандартів та використання наявних знань у процесі спілкування;

- уміння слухати й реагувати на почуте, тобто підтримувати зворотний зв'язок;

- здатність зосереджувати увагу під час комунікації, підтримувати візуальний контакт зі співрозмовником, уміння використовувати елементи невербального й паравербального спілкування, репліки й заохочення, тобто концентруватися на співрозмовникові;

- сформованість певного рівня мовленнєвої культури, ознаками якої є «правильність, змістовність, логічність, точність, ясність, стислість, простота та емоційна виразність, образність, чистота, правильна вимова, вільне, невимушене оперування словами, уникання вульгаризмів, архаїзмів, слів-паразитів, зайвих іншомовних слів, акцентування головних думок, фонетична виразність, інтонаційна розмаїтість, чітка дикція, відповідний темп мовлення, правильне використання логічних наголосів і пауз, взаємовідповідність між змістом і тональністю, між словами, жестами та мімікою» [2].

Саме ці аспекти було враховано під час розроблення вибіркових компонентів для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня магістр у Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка – «Педагогічна риторика», «Основи педагогічної комунікації і медіації». Завдання цих навчальних дисциплін полягало не лише в поглибленні знань щодо особливостей педагогічної комунікації, а й у формуванні практичних навичок підготовки й виголошення доповідей, ведення дискусій, складання й оформлення резюме, мотиваційного листа, а також редагування шкільних газет, ведення мовної сторінки в соціальних мережах тощо.

У процесі опанування цих навчальних дисциплін студенти виконують і творчі завдання в контексті позааудиторної роботи, наприклад: скласти оповідання, у якому всі слова починатимуться на одну літеру (за вибором студента); написати повідомлення в соціальні мережі про засідання науково-методичного семінару на тему «Сучасна українська література й кінематограф», відредагувати запропонований викладачем текст публіцистичного чи науково-популярного стилів, написати детективну розповідь, що починається зі слів «Прийшов я якось на практичне заняття...» тощо.

У процесі розроблення зазначених навчальних дисциплін враховано, що на сучасному етапі на формування професійного мовлення майбутніх учителів суттєво впливає інтернет-спілкування. Проведене спостереження й анкетування здобувачів вищої освіти в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка дало змогу констатувати, що характеристиками інтернетного спілкування, коментування, обміну думками на форумах, у соціальних мережах,

менеджерах і чатах стає навмисне недотримання комунікаторами правил правопису, орфоєпії, стилістики, що є найбільш негативним чинником, який дезорієнтує здобувачів вищої освіти в нормах сучасної української літературної мови, які пропагують викладачі.

Відповідно, було сформульовано рекомендації з розвитку комунікативної компетентності майбутніх учителів, для викладачів, які здійснюють їхню професійну підготовку, зокрема:

- приділяти особливу увагу цій проблемі в контексті нормативних освітніх компонентів циклів загальної і професійної підготовки;
- розробляти вибіркові освітні компоненти, пов'язані з педагогічною комунікацією;
- організовувати заходи, присвячені різноманітним питанням розвитку української мови, діяльності представників її освіти, науки й культури з метою формування патріотизму, національної свідомості, поваги й інтересу до власної мови й культури;
- сприяти розвитку медіаграмотності майбутніх учителів, зокрема інформаційної і візуальної грамотності як її складових, а також розвитку критичного мислення;
- формувати навички дотримання студентами особистої безпеки під час спілкування в соціальних мережах і месенджерах;
- здійснювати профілактику інтернетної залежності майбутніх учителів шляхом залучення до читання книг, перегляду фільмів, живого спілкування в реальному режимі.

Отже, комунікативна компетентність майбутніх учителів вимагає певної сформованості знань, навичок і вмінь, які здобуваються в процесі спеціально організованого освітнього процесу. Оскільки комунікативна компетентність є не лише лінгвістичним явищем, а й пов'язана з низкою соціогуманітарних дисциплін, то її формування має стати одним із основних завдань для всього педагогічного колективу, що здійснює підготовку майбутніх учителів.

Список використаних джерел:

1. Про забезпечення функціонування української мови як державної: закон України № 2704-VIII, від 25.04.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19>. (дата звернення: 05.02.2022).
2. Шумейко З.Є. Мовнокомунікативна компетентність працівників Державної кримінально-виконавчої служби: сутність і структура феномена. Науковий вісник Сіверщини. Серія: Освіта. Соціальні та поведінкові науки. 2018. №1. С. 142-150.